

Școlile rurale din județul Putna în a doua jumătate a secolului al XIX-lea

PETRU OBODARIU

Legea învățământului din 1864 a fost prima încercare de instituționalizare a învățământului primar obligatoriu și gratuit. Din păcate însă, prevederile legii nu au putut fi traduse în fapt în condițiile epocii în care au fost elaborate, decât într-o mică măsură. Cauzele erau lipsa de fonduri, de personal didactic, de localuri școlare, inerția autorităților locale și scepticismul locuitorilor de la sate față de școală.

Toate legile privitoare la învățământ, ulterioare celei din 1864, vor încerca să îmbunătățească prevederile acestei legi, în vederea creării unui învățământ bazat pe principii moderne. La aceste eforturi legislative se vor adăuga, în toată această perioadă cele ale învățătorilor comunali, deveniți adevărați misionari ai culturii la sate. Ei vor încerca, prin activitatea lor din școli și din afara lor, să „lumineze” lumea satelor, iar aspectul cel mai important era obligativitatea învățământului primar. De multe ori însă învățătorii s-au lovit de mentalitatea satului românesc, refractar la inovații, dar și de o inerție a autorităților locale. Corelarea tuturor acestor eforturi de-a lungul unei perioade mari de timp va duce într-un târziu la receptarea în mod pozitiv a școlii în mentalitatea rurală, ca un lucru necesar și obligatoriu.

În județul Putna, eforturile depuse pentru instituționalizarea învățământului primar obligatoriu au fost îndelungate. Participanții la aceste eforturi, deloc ușoare, au fost atât învățătorii, cât și autoritățile locale și centrale. Ei s-au lovit de greutăți materiale (lipsa de fonduri, de localuri școlare, de personal calificat), dar și de opoziția unor factori, uneori cu rol decizional în comunitate.

În 1864 exista în județul Putna doar o singură școală rurală, cu un singur învățător la cei 32 168 capi de familie, câți avea județul la acea dată¹. După 1864 se va înregistra un progres lent în învățământul rural, atât cantitativ, cât și calitativ.

În 1866 s-a înregistrat o ușoară creștere a numărului de comune în care se găseau învățători, mai precis 17². În anul școlar 1895–1896 – se menționează într-un raport al Revizorului școlar al județului Putna – funcționau în acest județ 55 de școli rurale mixte, din care 24 de gradul superior și 31 de gradul inferior și o școală rurală de fete de gradul inferior³. Tot în această perioadă nu existau școli în 3 comune din plasa Biliesți-Gârlele, în 10 comune din plasa Răcăciuni, în 9 comune din plasa Vrancea și într-o comună din plasa Zăbrăuți⁴.

Din punct de vedere calitativ, dacă după 1864 învățătorii proveneau dintre absolvenții de Școală primară ce mai făceau un curs de pregătire didactică la una din școlile primare de la orașe, treptat calitatea de învățător va putea fi obținută doar în urma absolvirii unei școli normale⁵. În județul Putna va apare în această perioadă prima Școală normală, înființată în 1869, dar dispărută în 1873.

¹ *Monografia județului Putna*, Focșani, 1943, p. 177

² Arh. St. Focșani, fond Prefectura județului Putna, dosar 14/1866, f. 23

³ Ibidem, fond Inspectoratul școlar al județului Putna, dosar 1/1896, f. 161

⁴ Ibidem, f. 72

⁵ *Istoria pedagogiei*, București, 1968, p. 203.

Iată deci că județul începe să aibă din ce în ce mai multe școli în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și învățători mai bine pregătiți. Ritmul înființării școlilor este însă încetinit în multe zone ale județului, cu precădere în cele mai izolate, de o serie de greutăți pe care vom încerca să le enumerăm și exemplificăm în rândurile ce urmează.

Unul din factorii de frână în dezvoltarea învățământului rural va fi uneori chiar puterea locală, cea care, potrivit legii, trebuie să asigure aplicarea în fapt a instrucțiunilor legale. Prin urmare, primarul și consiliul comunal trebuiau să controleze aplicarea în fapt a obligativității instrucțiunii⁶, să asiste la examenele generale ale școlilor primare rurale⁷, să urmărească prezența la cursuri a copiilor între 8–12 ani, „pentru că legea globește cu bani pre părinții nepricepuți cari nu-și trimit copiii la școală”⁸. Tot factorii locali trebuiau să se ocupe de obținerea fondurilor (un exemplu este încercarea primarului din Păunești din 1866 de a strânge fonduri pentru construirea școlii)⁹ sau de întreținerea școlilor¹⁰, de supravegherea desfășurării normale a cursurilor și aplicarea tuturor prevederilor legii. Multe din aceste îndatoriri sunt însă eludate în unele zone ale județului Putna.

Astfel, într-un raport al învățătorilor școlilor primare rurale din comuna Soveja adresat Prefecturii se face referire la nerespectarea de către autoritățile locale a îndatoririlor ce le revin conform legii, cea mai importantă fiind obligativitatea frecventării cursurilor. Deși legea prevedea amenzi pentru părinții ai căror copii absentau, acestea erau inaplicabile în Soveja, unde primarul însuși își luase copilul de la școală, „sub cuvântu că dacă n-au toate comunele din plasă școală de ce să fie năpăstuită numai comuna Soveja”¹¹, un exemplu concludent al modului în care era receptată școala la acea dată. În Soveja frecventau atunci școala 11 elevi din 45¹². Iar în 1876 (deci după doar un an de la raportul anterior) revizorul școlar sesizează Prefectura de continuarea practicii absentării de la cursuri¹³.

Iată că se conturează o a doua problemă a școlilor perioadei de care ne ocupăm, absenteismul. El este sesizat și în alte comune ale județului. În 1866 învățătorii școlilor din Vulturii de Sus și Vulturii de Jos se plâng de faptul că locuitorii nu-și trimit copiii la școală¹⁴. Zece ani mai târziu, în 1876, situația se agravase într-atât, încât se ajunsese chiar la desființarea unor școli. Îngrijorarea răzbate dintr-un raport făcut de prefectul județului în urma unei vizite a acestuia la mai multe școli din Putna. Astfel, „la Holbănești școala era desființată de 2 ani și localul său vândut, alte 2 comune din plasa Zăbrăuți erau lipsite de școale și în toată plasa Vrancea era o singură școală primară la Vidra”. Într-o serie de comune prefectul găsește un număr mic de copii la cursuri (în comuna Vulturii ce avea 600 de familii frecventau școala doar 17 copii, iar în comuna Mera, ce avea 700 de familii, frecventau școala doar 3 copii)¹⁵.

⁶ Arh. St. Focșani, fond Prefectura județului Putna, dosar 28/1868, f.132

⁷ Ibidem, dosar 3/1876, f. 58

⁸ Ibidem, dosar 14/1866, f. 33

⁹ Ibidem, f. 149

¹⁰ Ibidem, f. 168

¹¹ Ibidem, f. 90–92

¹² Ibidem

¹³ Ibidem, dosar 30/1867, f. 1

¹⁴ Ibidem, dosar 14/1866, f. 217–218

¹⁵ Ibidem, dosar 3/1876, f. 124

Pentru a face față greutăților amintite mai sus, revizorul școlar va solicita Prefecturii, în 1866, transmiterea unor „ordine energice către primari pentru a-i obliga să vegheze la îndeplinirea obligațiilor lor referitoare la frecventarea cursurilor școlilor primare rurale de către toți copiii între 8–12 ani, precum și asigurarea unui minim de mobilier necesar desfășurării în bune condiții a procesului de învățământ”¹⁶.

Greutățile materiale și de altă natură nu le au însă și școlile rurale evreiești (există în Putna o numeroasă populație evreiască la sate) care, se înmulțesc și atrag chiar și elevi români, nemulțumindu-i pe învățătorii români. Aflăm despre aceste aspecte dintr-un raport al învățătorilor școlii mixte din Străoane de Jos și de Sus, adresat în 1889 revizorului școlar¹⁷.

Ne vom referi în continuare la o altă serie de greutăți întâmpinate de școlile rurale putnene în această perioadă, de data aceasta însă de ordin material. În primul rând, localurile școlare erau insuficiente, activitatea didactică desfășurându-se în condiții improprie, în localuri închiriate (este cazul școlii din comuna Suraia, în 1888) sau chiar în sediul primăriei (este cazul școlilor din comunele Ciușlea, Făurei și Mircești în 1889). Dar existau și excepții de genul localurilor din plasa Biliesți (comunele Mărășești, Tg. Nămolosa, Călieni și Vultur de Sus) ce funcționau în localuri proprii în același an 1888¹⁸. De multe ori, la 1 septembrie, când trebuiau să înceapă cursurile, localurile școlare nu erau reparate, fiind „într-o stare proastă și nemulțumitoare” (cum se întâmpla în 1867 în marea majoritate a comunelor din județ), ceea ce va determina revizorul școlar să se adreseze din nou Prefecturii¹⁹.

O altă problemă era lipsa de materiale didactice și de personal didactic. Există cazuri în epocă, probabil izolate, de neprezentare a învățătorilor la școli, ca în 1866 în comunele Năruja și Tg. Adjud²⁰. De multe ori doar pasiunea îi ținea pe învățători la posturi, întrucât salariile li se plăteau neregulat. În 1866 învățătorii din Mera, Găurile, Colacu, Vizantea, Bolotești solicitau Prefecturii plata salariilor pe intervalul ianuarie–august, rămase restante. De altfel, comunele erau solicitate foarte des să acorde ajutoare pentru școli, din care se plăteau atât salarii, cât și alte necesități ale școlilor.²¹

În epocă au existat însă și atitudini pozitive ale unor oameni bogați, ce au susținut școlile rurale. În 1895 Jacques Elias, proprietarul moșiei și fabricii de zahăr Sascut, sprijină cumpărarea de materiale didactice necesare premierii elevilor școlii rurale din comună. În același an, doctorul N. Elican oferă comunei Tg. Adjud cărți în valoare de 40 lei și stofă pentru confecționarea costumelor a patru elevi săraci²².

Aspectele prezentate până acum sunt doar câteva exemple ale greutăților multiple cu care se confruntau școlile putnene în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Satul românesc se deschidea greu către cultură, către școală. Eforturile îndelungate ale factorilor centrali și locali ai puterii, ale învățătorilor vor duce către sfârșitul secolului, odată cu „epoca Spiru Haret” la o dezvoltare calitativă și cantitativă a școlilor rurale din întreaga țară.

¹⁶ Ibidem, dosar 14/1866, f. 198

¹⁷ Ibidem, fond Inspectoratul școlar al județului Putna, dosar 1/1889, f. 75

¹⁸ Ibidem, fond Prefectura județului Putna, dosar 22/1888, f. 38

¹⁹ Ibidem, dosar 30/1867, f. 138

²⁰ Ibidem, dosar 14/1866, f. 15–17

²¹ Ibidem, f. 146; dosar 3/1876, f. 58

²² Ibidem, fond Inspectoratul școlar al județului Putna, dosar 1/1895, f. 118, 128

R É S U M É

Partant de quelques documents des Archives l'auteur remarque les difficultés de l'enseignement en Putna après „la Loi de l'Enseignement de 1864“.

P R É C I S

Based on some Archives documents the author writes about the situation of the rural schools of Putna after the Education Law from 1864.